

en una carta que li envien. Vid. "La Renaixensa" (1-V-1902). S'entén així també que des de "Cu-cut!", revista satírica propera a la Lliga Regionalista, es llancin diatribes contra "Montserrat" (vid. Mossegadas, "Cu-cut!", I, 1902, p.60).

- 89- Només començar, ja deixa clara l'argumentació (PO-BLET, art. cit., p.61):

"Lo gran error de molts respecte.l catalanisme ha estat y és, en nostre parer, lo volguer-ne fer una força política y no una força social, o mellor un moviment social que influint poderosament en la colectivitat catalana sia una resurrecció de son esperit genuí, si no està ja tan esmortehit que tota renaxença sia galvanisació.

(...) Estam també convençuts de que.l catalanisme militant ha errat bona part del camí per a reviscolar-la, des de.l moment qu.ha atès a l'aspecte polítich, és a dir, a la forma de govern de Catalunya mestressa de casa seua, més qu.a la restauració de les modalitats del caràcter humà que n'han donat a nostra estimada pàtria."

- 90- F. CLASCAR, També hi som, "Montserrat", núm.57 (setembre 1905), ps.73-74.
- 91- JUNTA DE LA LLIGA ESPIRITUAL, Als catòlics catalans, "Montserrat", núm.65 (maig 1906), ps.201-203.
- 92- Publicat després a "Montserrat": E. PRAT DE LA RIBA, Discurs, "Montserrat", núm.66 (juny 1906), ps.221-223.
- 93- LA REDACCIÓ, A reveure, "Montserrat", núm.72 (desembre 1906), ps.313-314. Hi ha a més altres causes "*fins a cert punt independents de la nostra voluntat*" (Ibid.), que no s'especifiquen.
- 94- Carta reproduïda per Fortià SOLÀ, Biografia, op. cit., volum II, p.45.
- 95- En una altra carta, també a Permanyer, de 10 de gener de 1900 (ibid., p.44). El to emprat per als seus con-

sells, que més aviat semblen ordres, arriba a ser amenaçador. En una carta de 27 d'octubre de 1899 en què se li consulta sobre la conveniència de publicar alguna cosa, respon ben contundentment que no: "Així és que no autoritzo dita publicació. A so de tabals no s'agafen llebres" (*ibid.*, p.43).

- 96- El primer text és reproduït a Lliga Espiritual..., (manuscrit citat). El de Torras és la Visita Espiritual a Nostra Senyora de Montserrat, Patrona de Catalunya publicada a Obres completes, volum XII, *op. cit.*, ps.11-15. La Visita, en paraules de Massot, és "tot un programa per a una Catalunya cristiana, que la Lliga s'esforçarà per complir amb devota exactitud" (MASSOT, *op. cit.*, p.138).
- 97- Segons un text commemoratiu del vint-i-cinquè aniversari, citat per Massot (*ibid.*, p.138).
- 98- "No ens hem de apartar may de las paraulas del nostre Torras y Bages", escriuen l'abril de 1903 a "Montserrat" en una nota programàtica. Ell n'és president honorari des del nomenament episcopal fins a la seva mort i li demanen consells sobre els detalls més nimis. En el butlletí se'l cita arreu, se li comenten les pastorals i hi col.labora directament.
- 99- Obres completes, *op. cit.*, volum IX, p.44.
- 100- El més lògic és que s'integrin, conjuntament amb altres companys provinents de la Congregació Mariana, en la que capitaneja Jaume Figueras. No és més que una suposició, però.
- 101- L'assemblea de 1919 està dedicada a tres temes, un dels quals és L'ideal de la fe en el moviment catalanista, amb Bofill com a ponent. Els subtemes de la seva dissertació són: la integritat espiritual del nacionalisme català, les posicions ideològiques i

- pràctiques i l'orientació i l'exemple del bisbe Torras en l'elevació cristiana de Catalunya. Sobre la vinculació de Bofill durant aquest període més tardà vid. El fundador de la Lliga Espiritual, art. cit. Segons Jordi Casassas és una entitat amb la qual mantingué estretes relacions durant tota la vida (CASASSAS, Jaume Bofill..., op. cit., p.51).
- 102- Vid. "Montserrat", núm.63 (març 1906), p.184.
- 103- Segons informació facilitada a "Montserrat", núm.65 (maig 1906), p.216. A més de la de Girona, es creen altres delegacions a Tarragona i Vic, amb "*el complert desitg de que sían ben nombrosos els socis que de tots indrets de Catalunya contribuèscan a endressar sos prechs a la Reina de Catalunya per a la salvació de nostra Fe y nostra Pàtria*" (Ibid.). El responsable de la delegació de Tarragona és Jaume Bofarull, amic personal de Carner.
- 104- Jordi Castellanos en fa una descripció i una anàlisi a Josep Pi Joan... art. cit., ps.44-47.
- 105- "Montserrat", núm.1-2 (gener-febrer 1900), ps.3-9. Castellanos l'analitza a Josep Pi Joan..., art. cit., ps.44-45 i Massot a L'església catalana..., op. cit., p. 139.
- 106- Permanyer és un dels homes de confiança de Torras i Bages. Ell és, personalment, qui el promou a la presidència.
- 107- Jaume FIGUERAS, Catalanisme i tradició, "Montserrat", núm.34, (abril 1903), ps.171-172; núm.35, (maig 1903), ps.187-189:

"La nacionalitat catalana no pot may prescindir del Déu qui la creà, de la religió que fou la base principal de son fonament, de sa història que ls conquista.l respecte y la consideració de les altres nacions y de ses costums que li han donat caràcter y vida

propis" (p.187).

Amb aquest argument, fins i tot s'accepta el terme "reaccionari" (*Ibid.*, p.188):

"El nacionalisme, donchs, y per lo tant el catalanisme, és un moviment de franca reacció, encaminat a restablir l'ordre natural de la societat, violentament sotraquejada en sos fonaments pel racionalisme, pare natural de la doctrina socialista."

- 108- El lema de la revista és el darrer vers de l'Oda a Barcelona verdagueriana, el qual es reproduueix a la capçalera de tots els números. A més, amb motiu de la seva mort, se li dedica un monogràfic ("Montserrat" núm.30, juny-juliol 1902).
- 109- REDACCIÓ, Quatre mots a propòsit del bàcul regalat al Dr. Torras, "Montserrat", núm.7 (juliol 1900), ps. 98-100. A "Pèl i Ploma", en canvi, s'elogia la peça per considerar-la representativa dels nous corrents estètics ("Pèl i Ploma", núm.42, 17-III-1900, p.4). Castellanos centra el seu estudi de "Montserrat" en aquesta qüestió de la disjuntiva entre el rebuig i l'acceptació del Modernisme. També posa de manifest fins a quin punt pot ésser una plataforma als futurs noucentistes encapçalats per Carner.
- 110- Crònica, "Montserrat", núm.7 (juliol 1900), p.105.
- 111- Crònica, "Montserrat", núm.8 (agost 1900), p.123. Més tard acaben considerant-lo com a "*mestre indiscutible de la pintura decorativa en la nostra terra*" (Jordi FRANCH, Crònica d'art, "Montserrat", núm.27, març 1902, p.45).
- 112- Ambdós reben la confiança de la junta de la Lliga Espiritual segons decisió de la reunió celebrada el 25 de febrer de 1906. El primer article de Vallès de caire editorial, i per tant d'acord amb les funcions pròpies del director, és de desembre de 1905. El del

mes anterior encara és de Clascar i en ell s'auto-anomena director (F. CLASCAR, Ratificació, "Montserrat", núm.59, novembre 1905, ps.105-106). Darrera de la substitució s'intueixen discrepàncies de Clascar amb la cúpula de l'entitat (vid. GALÍ, Història de les institucions..., volum XX, op. cit., ps.237-238). Segurament Vallès queda vinculat a la redacció ja de bon principi. El 1900 apareixen notes signades amb les seves inicials. Font i Sagué és una persona de confiança, que ja havia estat consiliari de la Lliga Espiritual el 1902. Rafael Masó és membre de la redacció, com a mínim, des de setembre de 1903, moment en què explícitament se li'n considera (vid. Novas y comentaris, "Montserrat", núm.39, setembre 1903, p.262).

- 113- Vid. Albert MANENT, Josep Carner..., op. cit., p.29. La convocatòria apareix a "Montserrat", núm.31 (agost 1902), p.123. és un concurs en prosa i sense premis en metàl·lic. Entre els guanyadors hi ha gent propera al Carner d'aquests anys com Joan Rosselló, Rafael Gay o Prudenci Bertrana.
- 114- En una carta de 4 de juny de 1902 li comenta les properes novetats de la publicació -que després no es duen a terme- i li sol·licita de comprometre-s'hi:

"El «Montserrat» se convertirà en un quinzenari il·lustrat per en Riquer, en Llimona, etc., y redactat pels primers escriptors catalans a primers d'octubre. Voleu ser-ne redactor? Serem catorze; no hi haurà gran feyna. Si refuseu ho pendré com un formal desayre. Se necessitan elements sans e intel·ligents de Catalunya"

Això no obstant, en la mateixa pàgina del número de 1904 en què es notifica que els companys de redacció

Vallès i Masó han obtingut premis en els Jocs Florals de Moià, s'informa de la Flor Natural de Bofill a Palma i se'l qualifica només de col.laborador. Possiblement aquesta voluntat de reajustament de la revista durant 1902 sigui el moment en què Carner aconsegueix comprometre Rafael Masó. Si més no, és quan augmenta el seu grau de participació. En altres moments manifesta també el seu entusiasme per l'empresa en cartes als companys: "«Montserrat» resuscita de debò, de debò. Todo renace! com diria un orador cursi", escriu a Rafael Masó el 22 de març de 1904 quan és a punt de finalitzar un dels parèntesis de la publicació. O en una carta no datada a Bofill, en la qual li demana la seva opinió sobre el darrer número.

- 115- Segons carta de Costa a mossèn Alcover de 6 d'octubre de 1902. Vid. Francesc de B. MOLL (ed.), Epistolari de Miquel Costa i Llobera a Antoni Mª Alcover "Randa", núm.12 (1981), p.158.
- 116- Amb anterioritat ja hi havien col.laborat Costa i Llobera i Alzina i Melis. Sembla ser que el 1904 Miquel Ferrà -ben aviat líder dels poetes mallorquins propers a Carner- esdevé el col.laborador que busquen el 1902. Ho insinua el fet que alguns articles de tema mallorquí apareguin signats amb les inicials M.F.
- 117- Noves y comentaris, "Montserrat", núm.62 (febrer 1906), p.165.
- 118- A propòsit de l'accèssit a la Flor Natural de Barcelona de 1905 se'l qualifica com a "nostre molt estimat amic" (Noves y comentaris, "Montserrat", núm. 54, juny 1905, p.38) i amb motiu de la propera publicació de Segon llibre de sonets, com a "nostre

bon amic i col·laborador, lo celebrat poeta En Joseph Carner" ("Montserrat", núm.70, octubre 1906, p.296). Hi ha altres referències relatives a la Flor Natural d'Olot ("Montserrat", núm.21, setembre 1901, p.151), a la Flor Natural del certamen organitzat pel Centre Catalanista Sarrianenç ("Montserrat", núm.22, octubre 1901, p.168), a la Flor Natural de Mallorca ("Montserrat", núm.45, setembre 1904, p.359), a un premi extraordinari a Granollers ("Montserrat", núm. 58, octubre 1905, p.103), i a dos premis a Viladrau (*ibid.*, p.104).

- 119- M. VIDAL [VALLÈS], Els Jocs Florals d'enguany, "Montserrat", núm.41 (maig 1904), p.282.
- 120- M. V. [VALLÈS], De teatre català, "Montserrat", núm. 60 (desembre 1905), p.134. A propòsit de les representacions d'El comte l'Arnau i La fustots.
- 121- E[mili] V[ALLÈS], Bibliografia, "Montserrat", núm.64 (abril 1906), p.200.
- 122- Salvador VILAREGUT, De com Maeterlinck és viu, art. cit.
- 123- Són els següents:
- * L'espina-verda, núm.11 (novembre 1900), ps. 164-166.
  - * L'enredadera del teu jardí, núm.36 (juny 1903), p.208.
  - * Les dugues noces, núm.40 (abril 1904), ps. 270-272.
  - * Les postes simbòliques, núm.46 (octubre 1904), ps.367-368. De fet, són tres poemes complementaris.
  - * Aquestos ulls vostres!, núm.48 (desembre 1904), ps.420-421. Dedicat a la Verge.
  - * Idili, núm.60 (desembre 1905), p.129.

El text narratiu es titula D'una excursió al Montseny i es publica en el núm.32 (setembre 1902), ps.144-147.

124- Hi ha indicis que fan pensar que també és ell qui queda al darrera de les col.laboracions signades per M. VIDAL o per M. V. No només per la coincidència en el segon cognom, sinó també per articles com M. VIDAL, A propòsit de Bjornson, "Catalunya", núm.19 (15-X-1903), ps.302-304, que serveix de pròleg a la traducció de Vallès d'Amor i geografia. La certesa, però, no és total, per la qual cosa s'exclouen de la catalogació.

125- En els de caire polític s'expressen les posicions ideològiques de la Unió Catalanista, que són les que encara recolza la Lliga Espiritual:

* Las elecciones, núm.24 (desembre 1901), ps. 192-194.

* Després de la lluyta, núm.60 (desembre 1905), ps.121-123.

Aquest darrer, és signat amb el pseudònim de "RICART MONTANER", emprat una mica abans a "Catalunya". Per a l'atribució (vid. infra., ps.326-327). Els articles sobre qüestions religioses són:

* El monument de Catalunya a la Immaculada, núm.48 (desembre 1904), ps.411-414.

* Santa Eulària, Patrona de Barcelona, núm. 62 (febrer 1906), ps.153-155. És gairebé una pregària invocant la protecció de la santa.

* Benvinguts sián, núm.56 (agost 1905), ps.57-59. A propòsit de la vinguda d'una peregrinació de sicilians a Montserrat.

En alguna ocasió el component religiós queda camu-

flat per l'interès divulgatiu:

- * El monastir de Sant Salvador de Breda, núm.45 (setembre 1904), ps.346-348.

Els de llengua els escriu amb motiu del Congrés Internacional de 1906:

- * Per la nostra llengua, núm.68 (agost 1906), ps.249-251.
- * La obra del Congrés de la llengua, núm.70 (octubre 1906), ps.297-298.

La redacció inclou també un comentari del seu Resum de gramàtica catalana en el núm.46 (octubre 1904).

Els articles sobre literatura són diversos:

- * L'homenatge del poble, núm.30 (juny-juliol 1902), ps.112-116. En el número dedicat a Verdaguer.
- * De teatre català, núm.61 (gener 1906), ps.149-150.
- * Bibliografia, núm.64 (abril 1906), p.200. Comentari d'Els fruits saborosos de Carner.

126- "Montserrat", núm.4 (abril 1900), p.52. Referència signada amb les inicials E.V.

127- Són:

- * Lo pitjor fanatisme, núm.20 (agost 1901), ps.122-123.
- * Reaccionaris, núm.39 (setembre 1903), ps.250-252.

128- N'hi ha diversos de caire religiós:

- * Glòria al poeta! Entre els camps d'un poble..., núm.30 (juny-juliol 1902), p.88. Inclòs en el número d'homenatge a Verdaguer.
- * Recorts, núm.35 (maig 1903), ps.189-192.

- * Lo sol matisa ta vestidura..., núm.41 (maig 1904), p.288. Consagrat a la Mare de Déu.
- * Llum de Maria, núm.48 (desembre 1904), p.416.
- * A la gran noguera del Pla del Sastre, núm.57 (setembre 1905), p.81. Dedicat a Costa i Llobera.

- 129- Entre els articles en destaca un a propòsit dels glosadors mallorquins: Quelcom sobre ls glosadors, "Montserrat", núm.31 (agost 1902), ps.128-131. Els altres dos són sobre llengua (Llibre notabilíssim, "Montserrat", núm.40, abril 1904, ps.265-267, una ressenya de Qüestions de llengua i literatura catalana de mossèn Alcover) i sobre religió (Els amants de Maria, "Montserrat", núm.48, desembre 1904). La narració pseudo-literària és una mena d'evocació autobiogràfica titulada Una passetjada (a mon oncle n Gabriel), "Montserrat" núm.19 (juliol 1901), ps.111-113. Continua el predomini pels temes mallorquins.
- 130- Com a mínim milita a la Lliga Espiritual des de 1906. A la Congregació hi ingressa el 1901. Després el trobem a "Catalunya", amb referències que demostren l'amistat amb els responsables de la publicació.
- 131- Josep Pijoan no en fou mai soci, tal i com ell mateix té cura d'advertir en un parlament de 1928 (Josep PIJOAN, Obra catalana, Barcelona, Ed.Selecta, 1963, p.98).
- 132- El 1901 entra a la junta de govern com a vocal de culte, càrrec que exerceix fins a 1904, i el 1906 se'l nomena responsable de l'organització d'una tro-

bada de tots els membres de l'entitat. Entre els articles destaca el ja assenyalat sobre Catalanisme y tradició i un altre sobre La música y el catalanisme, "Montserrat", núm.25 (gener 1902), ps.2-6. és una persona d'una vida tan religiosa -a casa seva s'organitzen setmanalment lectures de la Bíblia (segons Juan LLONGUERAS, Evocaciones..., op. cit., p.167)- que Carner el qualifica d'"home bíblic" en una dedicatòria privada al Segon llibre de sonets. I prové d'una família tan fidel a l'ortodòxia del conservadorisme catòlic que -valgui com a exemple- la seva germana, casada precisament amb Francesc d'A. Galí, demana al marit que a la seva escola de pintura deixin de treballar amb models nus (vid. Artur LÓPEZ RODRÍGUEZ, L'escola d'art de Francesc d'A. Galí, "Serra d'Or", núm.310-311, juliol-agost 1985, p.77).

- 133- Carta a Margarida Bofill de 8 de maig de 1906: "*Donarem un dinar a mossèn Costa, però només serem dels nostres: mossèn Alcover, en Ruyra, en Figueras, etc., etc.*". El nom de Figueras apareix sovint en la correspondència entre els futurs esposos. De la carta de 10 d'abril de 1906 es dedueix que Carner, que no en tenia prou de fer broma amb la tímidesa de l'amic, volia casar-lo amb una filla de can Figueras. Un bon partit, segons ell.
- 134- No coincideixen a la Congregació perquè Galí és membre del Centre Catòlic de Santa Madrona, el vice-president del qual és durant un temps Frederic Clascar. Col.labora a "Montserrat" amb il.lustracions per al número d'homenatge a Jacint Verdaguer. Posteriorment els lligams són nombrosos (vid. infra., ps.490-491).

135- Per motius semblants als de Galí, no ingressa a la Congregació. Prefereix el Centre Dominical de Sant Pere Apòstol (vid. LLONGUERAS, Evocaciones..., op. cit., p.39). Pel que sembla, segons informació oral, Sant Pere no era un dels sants de la devoció de Carner, per la qual cosa Llongueras, en publicar el seu llibre Lluminoses el 1906, li dedica precisament el poema titulat Oh, aquell Sant Pere!. Una de les primeres trobades entre Llongueras i Carner, potser anterior a la de la Lliga Espiritual, és la que s'estableix precisament al taller de Francesc d'A. Galí. Hi coincideixen alguna vegada. La participació de Llongueras a "Montserrat" és prou quantiosa com per no haver-la de considerar testimonial. Se li publiquen set poemes, se'l qualifica de "*poeta delicat*" i se'n comenta la composició escènica Nativitat, la qual, segons els redactors de la revista, pot substituir en les societats catòliques "*les velles comèdies de pastors, de sabor pitarresch*" ("Montserrat", núm.69; setembre 1906, p.295). Fins i tot hi ha indicis que fan pensar en una possible vinculació a la redacció. Concretament la publicació en el núm.12 d'un article sobre la predicació en català signat amb les inicials J. Ll.

136- Col.labora a "Montserrat" el 1904. A causa de la seva estreta vinculació a la premsa reaccionària del tombant de segle -concretament als setmanaris verdaguerians-, sembla que els primers contactes provinquin d'allí, amb anterioritat als que puguin establir-se a la Lliga Espiritual. Com a mínim l'amistat amb Emili Vallès ve de 1899, que és quan el qualifica com a "*nostre bon amic y fogós company en la premsa*" (Valeri SERRA BOLDÓ, Notes biogràfiques,

- "La Creu del Montseny", núm.8, 7-V-1899, p.93).
- 137- Col·labora força sovint a "Montserrat". Jordi Castellanos l'inclou entre els joves univesitaris que animen la revista (CASTELLANOS, Josep Pijoan..., art. cit., ps.45-46).
- 138- és un dels primers caps de colla de la Lliga i, per tant, un dels fundadors. "Montserrat" el proposa sovint com a model de pintor. Vid. Jordi FRANCH, Crònica d'art, "Montserrat", núm.36 (juny 1903), p.210. I quan en un moment determinat volen reproduir una pintura d'algun artista representatiu, trien el seu Tornant del tros ("Montserrat", núm.43, juliol 1904).
- 139- No consta que hi hagi cap altre lloc de confluència anterior al que s'estableix a la Lliga Espiritual, de la qual és soci des de ben aviat i exerceix càrrecs a la junta de govern. Amb anterioritat, Carner ja l'havia pres com a model. Concretament tria un lema seu per a un poema publicat el 1898 a "La Nació Catalana".
- 140- La seva entrada a la Lliga Espiritual és més tardana. Hi ingressa el 1906 (vid. Noves y comentaris, "Montserrat", núm.62, febrer 1906, p.168). En el seu cas, el lligam inicial prové del Cercle Artístic de Sant Lluç.
- 141- El 1903 forma part de la junta de govern com a vocal, segons nota informativa de "La Veu de Catalunya" (18-X-1903).
- 142- Jordi Castellanos ho estudia a Raimon Casellas..., op. cit., volum I, ps.309-310.
- 143- En la conferència de 2 de març de 1904 a l'Acadèmia Catalanista de la Congregació sobre la importància del sonet.

- 144- En un discurs de 1911 d'homenatge al bisbe el qualifica de "*monarca espiritual de Catalunya y verdadero obispo y pastor de todos los catalanes*", segons ressenya de "Cataluña" (R[UCABADO], En honor del Dr. Torras y Bages: el "Orientador", "Cataluña", núm. 198, 22-VII-1911, p.457).
- 145- vid. "La Veu de Catalunya", VII (1897), p.8.
- 146- Concretament en la seva Vindicació documental d'unes notes al Gènesi, de 1915.
- 147- Ja durant 1900 té cura en el nou diari de les ressenyes de llibres religiosos, amb una assiduitat que fa pensar en una vinculació a la redacció. El 17 de gener, per exemple, se'l qualifica d'"*amich y company*". Més endavant exerceix de veritable consiliari del diari a l'hora d'establir-ne les directrius morals (vid. CASTELLANOS, Raimon Casellas..., op. cit., volum I, p.297).
- 148- Fins i tot és elogiat per Eugeni d'Ors, que en valora el seu "*agudo espíritu especulativo*" (Eugenio D'ORS, Una contribución a la filosofía, "Cataluña", núm.175, 11-II-1911, ps.81-82), cosa que no passa amb Torras i Bages si no és en moments convencionals com el de la glosa necrològica.
- 149- Josep CARNER, Els Evangelis en català, "La Veu de Catalunya" (22-VI-1909). A propòsit d'una de les seves traduccions.
- 150- Bofill reconeix que és Carner qui li presenta Clascar el 1901 (Tomàs GARCÉS, Conversa amb Bofill i Mates, "Revista de Catalunya", VI, 1927, p.27). Fruit d'aquesta coneixença neix, en aquest any, el projecte frustrat de la revista "Orient" dins del marc de l'entitat Cultura Social, que tampoc no reïx. Segons la documentació conservada, "Orient"

havia de ser portada per Bofill, Carner i Clascar (vid. CASASSAS, Jaume Bofill..., op. cit., ps.58-59). Amb posterioritat a 1906 els llocs de confluència de Clascar i els components del grup són nombrosos. Des de l'Institut d'Estudis Catalans fins a la revista "La Cataluña", passant per la lluita de 1914 contra l'encarcarament dels Jocs Florals (vid. Lluís NICOLAU D'OLWER, Mossèn Frederic Clascar, l'enamorat de la llengua catalana, dins Caliu. Records de mestres i amics, Barcelona, Ed. Selecta, 1973, 2ªed., ps.117-123). Fins a 1906 coincideixen també amb Carner en la Secció de Propaganda de l'Acadèmia Pedagògica Catalana i en el Certamen del Centre Regionalista de Sarrià de 1901. Clascar com a membre del jurat i l'altre com a autor llorejat.

- 151- Carta de 4 de juny de 1902. Vid. supra., nota 114. Ell és qui des de la seva crònica literària mensual aprofita per donar a conèixer l'obra de Bofill com a poeta. Concretament a propòsit d'un premi de l'amic en els Jocs Florals de Sant Andreu del Palomar. El considera una de les "grans esperansas en el conreu de la literatura catalana. és jove encare, y pot unir son esforç als pochs dignes que mantenen en peu nostre mohiment literari" ("PLAUTUS", [CARNER], A l'aguayt (cròniques literàries), "Montserrat", núm. 24, desembre 1901, ps.197-199).
- 152- Anton BUSQUETS Y PUNSET, Bibliografia, "Joventut", núm.77 (1-VIII-1901), p.519. "*En tractant-se d'aquesta mena de gent -afegeix Busquets-, sí que s'hi ha d'anar ab intent de «reventar-los» puig és fer bé a las lletras y a las arts, encara que no costa gayre, puig ja s'inflan ells mateixos, y ab un petit cop s'esbótzan*". La rèplica de Carner és a

"PLAUTUS", A l'aguayt..., art. cit., núm.20 (agost 1901), p.133. El gruix de la polèmica és conseqüència dels articles que en aquests mateixos mesos Carner publica a "Universitat Catalana". Amb anterioritat, des de "Montserrat" ja es llancen atacs a "Joventut" des de notes no signades. Concretament el desembre de 1900 es fa referència a l'"*estimat company de catalanisme*" i se'n critica alguna cosa escrita darrerament perquè s'hi utilitzen expressions que acosten els promotors a l'ordinarietat de "La Campana de Gràcia" i "L'Esquella de la Torratxa" o perquè els redactors es mostren en contra de la idea conservadora promoguda per la Lliga Espiritual d'apostolat paternalista dels obrers. D'aquesta manera es vol contraposar l'ideari de "Montserrat" a "*les teories y disbarats d'alguns filosofhs modernistes que tan sovint sol glosar nostre company*" (Crònica, "Montserrat", núm.12, desembre 1900, p.186). Uns mesos més endavant, i també de forma anònima, es critica un article a "Joventut" de Pujulà i Vallès perquè el consideren irreverent amb la religió (Crònica, "Montserrat", núm.19, juliol 1901, ps.119-120).

- 153- R. SURINYACH SENTIES, Carta oberta. Sr. Platus, "Catalunya Artística", 1ª etapa, núm.99 (8-V-1902), ps.293-294. La carta és contestada immediatament i amb sarcasme ("PLAUTUS", [CARNER], A l'aguayt..., art. cit., núm.29, maig 1902, p.77):

"Si un jove que dedica ¡tot! un article a nostra personalitat ens fa el favor de passar per aquesta redacció quansevol dilluns de tres a quatre, coneixerà a son affm. y s. s. q. b. s. m."

- 154- Vid. MANENT, Josep Carner..., op. cit., p. 172. O

- les invectives de què es víctima a "Catalunya". Per exemple quan comenten De la vida i Croquis cubans (Llibres, "Catalunya", núm.20, 30-X-1903, p.384).
- 155- Concretament en la del núm.27 (març 1902), ps.46-48.
- 156- No existeix cap estudi aprofundit, de caràcter històric, sobre aquestes associacions. Com a màxim, algunes incursions laterals en el Centre Escolar Catalanista a l'hora d'estudiar el procés de gestació de la Lliga Regionalista. O la recopilació de dades d'Alexandre Galí a Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya (1900-1936). Llibre IX: Ensenyament universitari, Barcelona, Fundació Alexandre Galí, 1983.
- 157- Per exemple, quan el 1904 la vinguda del rei a Barcelona provoca la coneguda baralla en el si de la Lliga Regionalista, al pati de la universitat les batusses arriben a les mans i el local on estan reunits els representants de les diverses associacions ha de ser desallotjat per les autoritats acadèmiques (segons nota de "La Veu de Catalunya", 30-III-1904).
- 158- "Constituien la part més viva de la Universitat", en paraules d'Alexandre Galí (op. cit., p.226). Al marge d'iniciatives d'aquest tipus, la vida acadèmica era plàcida i monòtona. "Era una època -diu Josep Mª de Sagarra- en la qual els estudiants es dedicaven a la facècia i a no fer res, d'aquella manera literària i llampant que s'explica en les rondalles populars". I ho explica a propòsit de Magí Sandiumenge, una de les persones que coincideixen a les aules amb la gent del grup de Carner (Josep Mª de SAGARRA, L'aperitiu, dins Obres completes. Prosa, Barcelona, Ed.Selecta, 1967, p.503).

- 159- Durant algunes èpoques la temperatura ambiental és certament elevada. Un dels punts culminants és precisament el curs 1901-1902, en què els enfrontaments entre catalanistes i anticatalanistes són constants. Especialment durant el mes de novembre.
- 160- La proposta per a la creació de la Fundació prové d'una decisió conjunta de la majoria de les associacions universitàries catalanistes l'agost de 1906.
- 161- Segons Galí, "*les associacions d'estudiants es fan i es desfan en la dansa de les promocions o d'acord amb els interessos o les tendències dels grans moviments de la vida col.lectiva*" (GALÍ, Història de les institucions..., volum IX, op. cit., p.223). A l'hora de l'enumeració es limita, pel que fa a aquest període, a les dues o tres més conegudes. Més endavant n'esmenta d'altres, però ja més tardanes (ibid., ps.223-228).
- 162- Vinculada al Foment Autonomista Català i pròxima a les directrius de la Lliga Regionalista. Cambó, per exemple, hi fa una xerrada setmanal durant un temps.
- 163- Fruit de l'escissió que es produeix el 1906 a l'Associació Escolar Republicana per part dels partidaris de Solidaritat Catalana.
- 164- Vinculada a la Joventut Catòlica de Barcelona i creada el desembre de 1903. Segons el discurs de Leopold Negre en l'acte de presentació ressenyat a "La Veu de Catalunya" (1-XII-1903):

"El fi de la Lliga d'Estudiants Catòlics és allunyar la nuvolada que enfosqueix las inteligèncias dominadas per las passions y portar el regnat de la caritat que destrueixi els odis engendrats per ideals utòpichs y que serà per als pobles lo que las benefactoras plujas de primavera són per a la terra"

Tot i la proximitat ideològica, no hi ha cap contac-

te del grup de Carner amb aquesta nova associació. Sí que n'hi ha, en canvi, amb la Joventut Catòlica, però a partir de 1911, que és quan s'esmenta la participació d'"*elementos jóvenes recién entrados en la entidad*" entre els quals s'hi compten Bofill, Carner o Carles Jordà (una "*juventud generosa que siente toda la inquietud de los graves problemas de la vida moderna, todo el apetito para el desarrollo intelectual necesario a la solución de los mismos pero que no quiere sacrificar a esta inquietud, a este apetito interno, su religiosidad cristiana, antes bien quiere empaparse más y más de ésta para el fortalecimiento de su inteligencia y de su voluntad, y para la intensificación y divinización de sus normas éticas*", "Cataluña", núm.188, 13-V-1911, p.299). Hi donen algunes conferències, entre elles la de Carner De nostre optimisme catòlich o una de Carles Jordà de títol suggestiu: Insuficiència ideal del Modernisme. En aquests anys Carner també aprofita per emportar-se els premis en metàl·lic dels certàmens organitzats per l'entitat. Amb anterioritat només detectem una lleugera aproximació el 1906 quan Bofill assisteix, en qualitat de convidat i en nom, segons sembla, de la Congregació Mariana, a una reunió de la junta per tractar d'una possible Assemblea d'Associacions Catòliques. Ho explica en la carta de 10 d'abril a Margarida Bofill. Carner també es passeja pels locals en un acte de 1906 organitzat per "La Hormiga de Oro".

- 165- "*Societat que s proposa infiltrar en la joventut la seva moral del catolicisme, l'amor a la nostra pàtria y el conreu de las cièncias y de las arts*" ("La Veu de Catalunya", 13-II-1903). En oferir aquesta

informació el president és Antoni Muntanyola, una de les persones properes a Carner. Existeix també una Associació Escolar d'Extensió Universitària, però amb uns objectius diferents.

- 166- Els primers rumors d'una possible fusió es remunten al desembre de 1906. S'avança que la nova associació potser s'anomenarà Unió Escolar Nacionalista -nom que després no es considera prou adequat- i s'obre un període per debatre el tema (vid. "La Veu de Catalunya", 2-X-1906). Aquest període de debat es clou el novembre de l'any següent, quan els representants de les entitats envien una nota conjunta a "La Veu de Catalunya" (29-XI-1909) exposant la nova situació.
- 167- Segons informació de "La Veu de Catalunya", VIII (17-IV-1898), p.130.
- 168- És un acte típicament patriòtic, amb Segadors inclosos. Vid. la ressenya objectiva de "La Veu de Catalunya", VIII, (27-XI-1898), p.345. "La Nació Catalana" s'hi identifica més i acaba la seva nota amb un "Avant sempre, estudiants catalanistas!" (La "Agrupació Escolar Catalanista Ramon Llull", "La Nació Catalana", núm.18, 30-XI-1898, ps.3-4).
- 169- Fins i tot tenen problemes amb l'autoritat, que els prohibeix alguns actes. Com la vetllada literàrio-musical anunciada per al 17 de març de 1900, per a la qual s'havien previst actuacions tan perilloses i subversives com l'audició de composicions de Mozart i Beethoven (vid. "La Renaixensa", 16-III-1900).
- 170- Els problemes pressupostaris impedeixen, per exemple, d'enviar una representació al Tercer Congrés Internacional d'Estudiants celebrat a Roma el 1902. S'han de conformar amb una adhesió (vid. "La Veu de

- Catalunya", 4-IV-1902).
- 171- Així ho insinua Jordi Castellanos a Josep Pijoan, ..., art. cit., p.33. També en constata la pèrdua d'influència política.
- 172- La ruptura afecta vint-i-quatre persones, entre les quals destaca Antoni Muntanyola (vid. Una protesta, "La Veu de Catalunya", 30-III-1902).
- 173- "*Esperem a veurer que fassin quelcom de profit per la causa, puig fa molt de temps que sembla que ja no existeixin*", diuen els redactors de "La Devantera" en ressenyar la inauguració del curs 1903-1904. (núm.20, 30-XI-1903, ps.3-4). Significativament, reben el toc d'atenció per part de la mateixa gent que en els primers anys els havien donat un cop de mà. Senyal que l'Agrupació Escolar Catalanista ha iniciat un viratge de desradicalització. "La Devantera" és el nom que adopta "La Nació Catalana" durant un període de prohibició.
- 174- La primera reunió per parlar del tema se celebra el dia 11 de novembre de 1901 en els locals de l'Agrupació. La convocatòria compromet gent tan significativa com Antoni Rubió i Lluch, Jaume Massó i Torrents o Joaquim Casas-Carbó. Mossèn Alcover mateix n'informa a Crònica de l'Obra del Diccionari, "Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana", I, núm.2 (gener 1902), p.32. Més endavant els qualifica com a "*joves entusiastes*" per haver aconseguit que l'Ajuntament de Barcelona els ofereixi una col·lecció de llibres catalans per tal de fer-ne el buidat per al diccionari (Crònica de l'Obra del Diccionari, "Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana", I, núm.4, març 1902, p.62).

- 175- La precipitació és motivada, en part, per problemes administratius: "No ha pogut aparèixer avans per no haver volgut el Governador aprobar els seus estatuts, que estaven redactats en la nostra parla catalana" (Notas regionalista, "El Montanyench", Olot, núm.8, 30-XI-1902, p.2).
- 176- Així es vol fer veure en una nota informativa a "La Veu de Catalunya" (11-XII-1902).
- 177- Vid. GALÍ, op. cit., p.224.
- 178- Des d'un principi el lligam al partit és clar. Tant per la gent que hi milita (el primer president, per exemple, és Ferran Sans i Buïgas, que mentre exerceix el càrrec publica un article a "La Veu de Catalunya" el 20 de desembre de 1903 titulat El nostre partit), per la utilització conjunta dels mateixos locals, per les clares preferències a "La Veu" o per les xerrades setmanals de Cambó durant 1906.
- 179- Segons "La Veu de Catalunya" (31-X-1904), encara no a dos anys de la fundació ja és la més nombrosa, amb tres-cents afiliats, quantitat que augmenta constantment.
- 180- és precisament a les pàgines de "La Cataluña", revista de clara localització ideològica, on es valora més el nou projecte (Vid. Ramon ABADAL Y VINYALS, La "Associació Catalana d'Estudiants", I- Génesis y complexión interna, "La Cataluña", núm.73, 20-II-1909, ps.108-109; II- Medios, fines y consecuencias, "La Cataluña", núm.76, 13-III-1909, ps.154-155).
- 181- Un any abans de l'aparició del butlletí, una nota a "La Veu de Catalunya" (2-XI-1905) informa que és a punt de sortir una nova publicació titulada "Estudis Catalans", òrgan de l'Associació de Lectura Catalana

- i la Federació Escolar Catalana. El projecte, però, no reïx. A l'hora de la veritat l'Associació de Lectura Catalana es queda sola i el 20 de maig de 1906 publica un únic número d'"Estudis", amb un nom semblant al de la idea prèvia, però sense participació de la Federació.
- 182- "Jove Catalunya", núm.1 (10-XI-1906), p.10.
- 183- Albert Manent analitza molt bé el tema i fins i tot repassa l'expedient acadèmic (MANENT, Josep Carner..., op. cit., ps.26-28).
- 184- Vid. CASASSAS, Jaume Bofill..., op. cit., ps.45-47.
- 185- Vid. infra., p. [PENDENT, Cap, 6 nova nota entre 212 i 213].
- 186- Així el qualifiquen els redactors de "Gazeta de Mallorca" en reproduir-li un fragment del seu article De l'altra banda de la mar, núm.6 (9-V-1903).
- 187- MANENT, Josep Carner..., op. cit., p.27.
- 188- Joseph CARNER, La oculta pedrera, "La Veu de Catalunya" (27-II-1909).
- 189- Josep CARNER, A una dona bonica, "Jove Catalunya", núm.5 (20-II-1907), ps.2-3.
- 190- Segons el reglament, són congressistes honoraris els socis de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana no estudiants, els professors universitaris i les persones de reconeguda valua a judici de la comissió organitzadora (vid. Primer Congrès Universitari Català, 1903, Barcelona, Estampa d'en Joseph Cunill, 1905). Carner en aquells moments és encara alumne i, per tant, hauria de constar com a congressista efectiu tot i no ésser soci de cap organització convocant. En canvi és entre els honoraris, enmig de gent de gran prestigi com Torras i Bages, Prat de la Riba, Àngel Guimerà o Narcís Oller, quan, objectivament, no queda pas al mateix nivell. Només

s'entén si tenim en compte que és director de "Catalunya" i que en la comissió organitzadora, l'encarregada de determinar la gent de reconeguda valua, hi ha una persona com Emili Vallès, company de fatigues i de bromes, capaç d'argüir un cop d'efecte d'aquest tipus.

- 191- No és el "*capdavanter indiscutible que es fa escoltar*", que diu Manent (Josep Carner..., *op. cit.*, p.27). En tot cas la seva és una influència a l'ombra.
- 192- El primer any compta en la seva junta amb Rafael Nogueras de vice-president, Jaume Algarra de secretari, Joaquim Sans de sots-secretari, Narcís Serinyà de tresorer i Jaume Pahissa, Enric Jordi, Esteve Maspons i Joan Ventura de vocals. El segon queda sota la presidència de Mateu Julià.
- 193- En ambdós casos és l'orador central de l'acte. En el d'inauguració amb un discurs sobre les arbitrarietats amb què Catalunya ha estat sotmesa al centralisme al llarg de la història i en el d'aniversari amb una arenga política antipolaviejista. Sobre el primer, vid. *Trevalls llegits en la sessió inaugural de la Agrupació Escolar Catalanista Ramon Llull que tingué lloch lo dia 20 de novembre de 1898*, Barcelona, 1899. Altres intervencions seves documentades són les dues dissertacions de caràcter tècnic que dedica els dies dos i trenta de març de 1901 a parlar de *Funcions químiques, fórmules d'estructura* (vid. la corresponent ressenya a "Universitat Catalana", núm.6, abril 1901, p.96), i la a participació en la vetllada en honor de Sant Jordi de 1899 (vid. "La Creu del Montseny", núm.7, 30-IV-1899, p.82).
- 194- Abans d'ingressar a la Federació, Ors col.labora en

alguns actes de l'Agrupació Escolar Catalanista "Ramon Llull", cosa que fa pensar en una hipotètica afiliació. Concretament, llegeix un poema "*que valgué una ovació a son autor*" ("La Creu del Montseny", núm.7, 30-IV-1899, p.82) en la mateixa vetllada de 1899 en honor de Sant Jordi en la qual intervé Vallès, i un altre en l'acte de celebració del primer aniversari, també el 1899 i igualment amb Vallès com a orador. És el primer punt de contacte localitzat amb gent del grup de Carner a part de les aules de la facultat de dret, en la qual estudia entre 1897 i 1903, rivalitzant amb Bofill pel que fa als bons expedients (vid. Enric JARDÍ, Eugeni d'Ors. Vida i obra, Barcelona, Ed. Aymà, 1967, ps.34-36). Són els seus anys de col.laboració a la premsa catòlica tradicionalista i d'aproximació al Cercle Artístic de Sant Lluç, per la qual cosa la vinculació a una entitat com l'Agrupació Escolar és factible. Després -són dades ja més conegudes-, durant 1903 té una participació molt activa a la Federació (president de la secció de dret, dissertacions, etc.) i és un dels protagonistes del Congrés Universitari (hi llegeix ponències i intervé en els debats).

195- Jordi Castellanos el relaciona amb el Centre Escolar Catalanista, però no ofereix cap argument (CASTELLANOS, Josep Pijoan..., art. cit., p.34). Casassas afirma que Carner el posà en contacte amb "Universitat Catalana" (CASASSAS, Jaume Bofill..., op. cit., p.46), revista en la qual mai no arriba a col.laborar. Màxim que podem trobar-hi és alguna referència puntual objectiva als seus èxits acadèmics ("Universitat Catalana", núm.20, juny 1902, p.320):

"El distingit alumne d'aquesta universitat en Jaume Bofill y Matas acaba de realisar ab

gran lluhiment a Madrid els exercicis per al grau de Doctor en les Facultats de Dret y de Filosofia y Lletres, obtenint abdos graus ab la qualificació de sobressalient. Rebi en Bofill nostra més coral enhorabona."

La feina de Carner, en tot cas, consisteix a descobrir-li l'ambient universitari i allunyar-lo de la seva intransigència inicial, cosa que es concreta en l'aproximació a l'Acadèmia Catalanista de la Congregació.

- 196- Concretament vid. Joan ALZINA Y MELIS, Instrucció y educació, "Gazeta de Mallorca", núm.16 (18-VII-1903); núm.17 (25-VI-1903). Reproduït a "Catalunya", núm.15 (15-agost-1903), ps.137-139.
- 197- Més endavant viu una segona etapa entre el gener i el desembre de 1904 amb una orientació lleugerament diferent i sense participació del grup carnerià. Segons Joan Torrent i Rafael Tasis, Emili Vallès hi continua com a membre de la redacció (Joan TORRENT, Rafael TASIS, Història de la premsa catalana, volum I, op. cit., p.447), però l'afirmació és incerta. En tot cas no hi publica res ni s'hi albira cap intervenció directa. Les plataformes del grup passen a ser unes altres. A part de les reticències respecte a la nova orientació que s'entreveuen a "Catalunya" en una nota de presentació, certament críptica (Informació, "Catalunya", núm.26, febrer 1904, p.145) o en el to sarcàstic d'altres comentaris posteriors (Informació, "Catalunya", núm.30, juny 1904, p.97). Encara amb el mateix nom, però sense cap cosa en comú, reesorgeix entre 1932 i 1934. En un article de Jaume Algarra i Postius d'aquesta darrera etapa s'explica alguna curiositat dels anys de la primera com, per exemple, els estratagemes a

seguir per aconseguir els diners necessaris per tirar endavant (vid. GALÍ, Història de les institucions..., volum IX, op. cit., p.241). Torrent i Tasis també s'equivoquen en assenyalar la data final del primer període i la quantitat de números publicada. No són quinze sinó vint-i-dos i el darrer, amb acomiadament inclòs per part de la redacció, és d'octubre de 1902.

- 198- Segons Alexandre Galí, no té filiació política especial (GALÍ, Història de les institucions..., volum IX, op. cit., p.241). En aquest moment, però, l'adhesió a la Unió Catalanista -els redactors la consideren "*aplech de bons fills de Catalunya que llúytan per la dignitat de la seva pàtria*" ("Universitat Catalana", núm.8, juny 1901, p.127)- és senyal de decantament polític. Precisament l'orientació de la publicació és la que retarda la seva aparició al mercat, prevista inicialment per a la primera quinzena de maig, per problemes amb l'autoritat governativa. Segons el mateix Galí, ara amb tot encert, "*cap document no és tan expressiu com aquesta revista del que en el pla científic i cultural bullia a Barcelona al començament del segle, del que volien els estudiants i de quins eren llurs ideals*" (Història de les institucions..., volum IX, op. cit., ps.241-242).
- 199- LA REDACCIÓ, "Universitat Catalana", núm.1 (novembre 1900), p.1. Els subratllats són afegits.
- 200- Vid. Marian BORDAS I FLAQUER, Fonament inmillorable del regionalisme, "Universitat Catalana", núm.8 (juny 1901), ps.114-117. S'hi arriba a la conclusió, a partir de Sant Tomàs, que Déu és el fonament de la pàtria.

- 201- La frase és citada per Joan Vallès i Pujals a "Universitat Catalana", núm.13 (novembre 1901), p.195.
- 202- Especialment en un article d'Arnau Martínez i Serrià en què es desaprova l'esnobisme de moda (Arnau MARTÍNEZ Y SERIÑA, Crit d'alerta, "Universitat Catalana", núm.13, novembre 1901, ps.197-198). El mateix Carner aprofundeix la idea en el seu article Els minúsculs, del número següent.
- 203- Amb motiu dels premis obtinguts en els Jocs Florals de 1901 d'Olot i Sarrià ("Universitat Catalana", núm.12, octubre 1901, p.192).
- 204- Només dos: dues de les Glosas que poc després queden recollides a Llibre dels poetas ("Universitat Catalana", núm.21-22, octubre 1902, p.339).
- 205- Signat amb el pseudònim "Simon Brunet". La identificació és possible perquè més tard torna a utilitzar-lo a "Catalunya".
- 206- Amb el suport de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Segons la memòria del secretari, Jaume Algarra i Postius, la idea originària és de l'Agrupació Escolar Catalanista "Ramon Llull", cosa de la qual ja havia informat "La Renaixensa" (4-VI-1902). Potser per això la filosofia lul·liana hi és tan ben acollida (fins i tot es publica un llibre el 1905 titulat Les doctrines lulianes en el Congrés Universitari Català) i Torras i Bages apareix citat ja en la convocatòria. Galí fa un bon resum descriptiu de tot el que succeix durant els dies de celebració dels actes a Història de les institucions..., volum IX, op. cit., ps.56-75. Vid. també la documentació (ponències, llistes d'assistents, discursos, etc.) a Primer Congrés..., op. cit.
- 207- Vid. "La Veu de Catalunya" (9-II-1903).

- 208- Prempsa, "Catalunya", núm.2 (30-I-1903), p.93.
- 209- Vid. la ressenya de 1905 del llibre d'actes (Noves i comentaris, "Montserrat", núm.56, agost 1905, p.71). Després d'una presentació objectiva s'hi afegeix que és llàstima que entre les conclusions aprovades "n'hi hagi alguna, de la qual, un bon catòlich no podria pas fer-se'n solidari".
- 210- Joan BARDINA, Abans del Congrés Escolar, dins Prempsa, "Catalunya", núm.2 (30-I-1903), ps.93-94. Havia aparegut a "La Veu de Catalunya" el dia 25 de gener. En un article posterior Bardina fa balanç de les seves previsions inicials (Joan BARDINA, Després del Congrés Escolar, "La Veu de Catalunya", 9-II-1903).
- 211- Emili VALLÈS, El Congrés Universitari Català, art. cit.
- 212- L'experiment d'un congressista, "Catalunya", núm.3 (15-II-1903), ps.126-129. El fet que es doni relleu precisament a aquesta ponència suggereix la mínima relació existent entre Eugeni d'Ors i el grup de Carner en aquests primers moments i deixa clars els interessos dels redactors pel que fa al tema de la necessària potenciació d'una filosofia catalana autòctona. Encara que per a ells -fidels a uns orígens dels quals Ors no participa tan intensament- aquesta filosofia nacional ha de deixar en primer terme el component religiós. No és casualitat que allò que més destaquin del discurs orsià sigui la defensa de l'intuicionisme enfront del positivisme i que just després del resum de la ponència publiquin una ressenya del llibre La filosofia nacional de Catalunya de mossèn Bové (Lluís GISPERT Y CASELLAS, La filosofia nacional de Catalunya, Ibid., ps.129-134).

- 213- Destaca es aquest sentit la reproducció d'un article de Jaume Algarra a "La Renaixensa" sobre la propera posta en marxa de dues càtedres i el que això representa per a la cultura catalana (J. ALGARRA Y POSTIUS, Les nostres càtedres, dins Prempsa, "Catalunya", núm.19, 15-X-1903, ps.332-333) o les incursions del mateix Vallès en un article sobre autonomia del llenguatge en el qual parla amb elogis del paper que aconsegueixen els Estudis cara a assolir allò que el congrés s'ha proposat com a objectiu (Emili VALLÈS, Autonomia del llenguatge, "Catalunya", núm.24, 30-XII-1903, ps.549-552).
- 214- Només cal donar un cop d'ull a la segona etapa d'"Universitat Catalana" (1904).
- 215- Sobre el tema de l'educació dels obrers a la Congregació Mariana *vid.* Juan de Dios TRIAS, Las Congregaciones Marianas y su influencia social, *op. cit.*
- 216- Institut Obrer Català: plan d'estudis, "Catalunya", núm.19 (15-X-1903), p.325.
- 217- *Ibid.*, p.385:
- "Així, indirectament, sense reclamar cap banderia social ni política, y pregonament respectuós davant de totes les opinions, l'Institut entén fer obra fonament social y política, contribuint poderosament a extrener els vincles entre classes e individus, disgregats avuy fins al punt de constituir un perill constant per a l'ordre y la pau socials. Fer un servey positiu, immediat, a la classe proletària tan abandonada actualment, e indirectament, per aquest medi, augmentar la cohesió y solidaritat del cos social, heus aquí, doncs, el nostre objecte."*
- 218- Especialment Vallès i Bofill. Del primer *vid.* Emili VALLÈS, Un projecte de Ateneo Escolar, "Universitat Catalana", *art. cit.* De l'altre, la seva conferència

de 14 d'abril de 1908 a l'Ateneu Obrer del Districte Segon sobre Missió de l'obrer en el moviment autonomista de Catalunya (vid. ressenya a "Empori", núm. 10, abril 1908).

- 219- També tenen accés a "Catalunya" altres col.laboradors menys restrictius. Com és ara Cebrià de Montoliu, de qui s'inclou l'extracte d'una sèrie de conferències donades a l'Institut Obrer Català sobre Institucions de cultura social a Anglaterra i França en les quals es repassen les tasques relatives a l'extensió universitària que s'han portat a terme en països avançats i es reflexiona sobre el camí que aquesta extensió pot suposar cara a una major democratització i igualtat socials (Cebrià de MONTOLIU, Extensió universitària, "Catalunya", núm.7, 15-IV-1903, ps.321-318; núm.8, 30-IV-1903, ps.338-343).
- 220- Vid. el llistat de comissions i els noms dels components a "La Veu de Catalunya" (29-IV-1905). Carner coincideix en la seva secció amb Frederic Clascar. En d'altres destaquen gent com Manuel de Montoliu o Carles Jordà.
- 221- Segons informació publicada a "La Veu de Catalunya" (31-VIII-1906).
- 222- Emili VALLÈS, El Congrés Universitari Català, "Catalunya", núm.3 (15-II-1903), p.124.
- 223- Amb una incidència superior fins i tot a la que paral.lelament podia exercir Josep Pijoan, el qual, segons Jordi Castellanos, també actua com a capítol del moviment universitari des del Centre Escolar Catalanista en ser, principalment per les seves col.laboracions a "La Renaixensa", "el primer que formula una colla d'idees que, molt aviat, trobarem generalitzades entre la joventut universitària con-

- servadora" (CASTELLANOS, Josep Pijoan..., art. cit., p.37).
- 224- Vid., per exemple, Emili VALLÈS, Al·leluia, "La Nació Catalana", núm.51 (15-IV-1900), p.2, article en el qual es compara la resurrecció de Crist amb la del catalanisme. O, més tard, Josep Carner en la seva sèrie de Converses de n'Olguer Recó el 1905 a "Catalunya". Casassas analitza el tema a propòsit de Bofill (CASASSAS, Jaume Bofill..., op. cit., p.45).
- 225- "La Renaixensa" (24-XI-1901). També hi ha referències a "Montserrat", núm.24 (desembre 1901), p.186.
- 226- Josep CARNER, La potència de son verb, "Vida Cristiana", II, núm.13 (quaresma 1916), ps.204-205. És un número d'homenatge al bisbe amb motiu de la seva mort. En l'article Carner fa una glossa de la seva obra i, específicament, del seu llenguatge.
- 227- Com a mínim en una carta de 1907 reproduïda per Fortià Solà, op. cit., volum IV, p.60.
- 228- Josep TORRAS I BAGES, La glorificació de l'Art del pagès, dins Obres completes, op. cit., volum V, ps.312-315. És un discurs llegit a Vilafranca del Penedès el setembre de 1897 amb motiu d'un certamen organitzat pel Centre Agrícola del Penedès. Valgui com a exemple d'entre els molts que podrien citar-se. Jordi Solé-Tura analitza molt bé el tema a Catalanisme i revolució burgesa, Barcelona, Edicions 62, 1967, ps.105 i ss.
- 229- Vid. Borja de RIQUER, Lliga Regionalista: la burgesia catalana i el nacionalisme (1898-1904), Barcelona, Edicions 62, 1977; o Jordi SOLÉ-TURA, op. cit., especialment el capítol La tensió entre la ciutat i el camp.
- 230- Casassas no assenyala en els diversos estudis seus

sobre el tema. Vid. especialment La configuració del sector..., art. cit., ps.106-107.

231- Enric Bou no l'inclou en els apèndixs a la seva edició de "GUERAU DE LIOST", Obra poètica completa. Proses literàries, Barcelona, Editorial Selecta, 1983, però el text ha estat editat posteriorment per Narcís GAROLERA a Verdaguer i els joves noucentistes. Uns textos i algunes precisions, dins Homenatge a Antoni Comas. Miscel·lània in memoriam, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1985, ps.158-159.

232- Cal tenir en compte que Torras i Bages juga amb la identificació de dos conceptes: el de civilitzar i el de moralitzar. Quan parla de l'art civilitzador es refereix a l'art com a instrument moralitzador d'acord amb les directrius de l'ortodòxia catòlica. Per exemple a De l'infinit i del límit en l'art, dins Obres completes, op. cit., volum XV, ps.61-108. Concretament es refereix a "*la missió civilitzadora i moralitzadora, que és una mateixa cosa, de l'Art*" (p.104). Eugeni d'Ors, a diferència del que succeeix amb la gent de Carner, sí que escriu textos programàtics datats el 1902 en defensa dels valors ciutadans enfront dels rurals. Vid. Eugeni d'ORS, El rabadà, "La Veu de Catalunya" (31-XII-1902), un article mig narrativitzat en el qual es contraposa de forma molt clara la cultura ciutadana a la incultura rural.

233- Publicat a "Vida", núm.23 (31-XII-1902), p.375. L'edició és establerta per Dolors Oller a La poesia de Rafael Masó, op. cit., p.73. Carner es queixa en carta de 29 de setembre de 1904 d'haver-li manllevat la idea que dóna origen al poema.

234- TORRAS, Llei de l'art (1905), op. cit., volum XV,

- p. 179.
- 235- Joseph CARNER, Ibsen y Tolstoi, "Universitat Catalana", núm. 13 (novembre 1901), p. 196.
- 236- Josep PIJOAN, L'individualisme artístich, "La Renaixensa" (7-XII-1898), ps. 7101-7102. Tampoc ara, però, no hi ha concordança amb Eugeni d'Ors, encara defensor aferrissat de l'individu, tal i com es dedueix de la lectura de Palau de boig, "La Renaixensa" (27-X-1899), ps. 6806-6808.
- 237- Pel que fa a Bofill i Mates, torna a ser il·lustrador el poema La cansó del treball. Alzina i Melis repeteix arguments semblants a Quelcom sobre ls glosadors (ensaig), "Montserrat", núm. 31 (agost 1902), ps. 128-131, que ja comença amb una citació "de l'il·lustre patrici, actual Bisbe de Vich".
- 238- El discurs, llegit a l'Associació Popular Regionalista, és publicat íntegrament a "La Veu de Catalunya" setmanari, núm. 38 (26-IX-1897), ps. 321-322.
- 239- TORRAS, La tradició..., op. cit., p. 121. Bona part del capítol vint, en el qual es comenta l'encíclica Libertas del papa Lleó XIII, està dedicat al tema de com associar tradició i renovació, frontera que un cop establerta pot servir de guia als joves deixebles per fixar el punt de partida de llur pròpia modernització, tal i com realment succeeix en el cas de Vallès.
- 240- Ibid., p. 151.
- 241- Emili VALLÈS, Lo pitjor fanatisme, "Montserrat", núm. 20 (agost 1901), ps. 122-123.
- 242- Emili VALLÈS, Reaccionaris, "Montserrat", núm. 39 (setembre 1903), ps. 250-252. És el mateix mot que esgrimeix Jaume Figueras pocs mesos abans, també a "Montserrat", a Catalanisme i tradició, art. cit. El